

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE PRÁVNICKÁ FAKULTA

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

POSUDEK VEDOUcíHO PRÁCE

Téma práce : Trestný čin nebezpečného pronásledování podle § 354 TZ
Autor : Tereza Řeháková
Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.
Oponent : JUDr. Marie Vanduchová, CSc.
Rozsah práce: 77 stran vlastního textu
Datum odevzdání práce: 27.6. 2016

1. Celková charakteristika tématu:

Diplomantka se rozhodla zabývat trestněprávním řešením tzv. stalkingu neboli nebezpečného pronásledování. V prvé řadě chtěla objasnit, zda je tzv. stalking v maximální možné míře vystižen skutkovou podstatou dle § 354 tr. zákoníku. Vzhledem k interdisciplinárnímu rázu zvoleného tématu se jednalo o diplomní úkol poměrně náročný. Zkoumaný fenomén se u nás dostal do popředí odborného zájmu teprve v posledních letech, kdy našel výraz v uvedeném ustanovení nového trestního kodexu. Autorka proto mohla vycházet jen z omezeného okruhu českých pramenů a musela se opírat o literaturu zahraniční. Název diplomové práce sice signalizuje záměr věnovat se především trestněprávním aspektům stalkingu, z obsahu práce je však patrné, že autorka uvedený fenomén zkoumá z perspektivy mnohem širší, a to především kriminálně-psychologické. V analýze autorky vystupují do popředí otázky ochrany oběti i účinnosti trestních sankcí. Provedený rozbor zasahuje i do odvětví práva civilního, rodinného a správního. Opomíjeny nejsou ani otázky trestního procesu.

Zvládnutí takto široce vymezeného diplomního úkolu předpokládalo, že se diplomantka seznámí s velmi rozmanitou materií, od velmi obecných otázek kriminologického a forenzně psychologického rázu až po konkrétní výkladová úskalí při aplikaci § 354 TZ a dalších relevantních ustanovení právních předpisů (zejména prostřednictvím recentní judikatury a komentářové literatury). Diplomantka k práci navíc přistupovala se ctižádostí podat o tématu obsáhlý a vyčerpávající výklad.

2. Hodnocení práce po obsahové stránce:

- *Struktura předložené práce odráží rozmanitost otázek, o nichž autorka pojednává. Přesto má diplomová práce dostatečně přehlednou systematiku; jednotlivé kapitoly na sebe logicky navazují. Východisko práce tvoří úvahy psychologické a kriminologické, po nichž následuje právní rozbor problematiky. V úvodních kapitolách se postupuje od obecného vymezení fenoménu stalkingu a jeho forem k pojednání o typech pachatelů a obětí. Těžištěm práce je rozbor jednotlivých znaků trestného činu nebezpečného pronásledování dle § 354 TZ a zamyšlení nad účinností sankcí. Autorka dále přechází k procesním hlediskům a na závěr formou samostatného diskurzu provádí srovnání se zahraniční antistalkingovou legislativou.*
- *V úvodních výkladech diplomantka podává čtivou historickou perspektivu a na základě anglosaské literatury rozebírá některé známé kauzy z amerického prostředí. Zdůrazňuje obtíže při vymezení samotného pojmu stalkingu. Pokouší se o vyvrácení některých „mýtů“, které veřejnost se zkoumaným fenoménem spojuje. Diplomantka velmi správně zdůrazňuje,*

že případy stalkingu nelze ztotožňovat se stereotypní představou bludné erotomanie, která se v praxi vyskytuje spíše výjimečně (Autorka rozlišuje tři základní formy stalkingu co do intenzity: a) obtěžování b) pronásledování c) pronásledování s vyhrožováním). Diplomantka hledá kritéria, podle nichž lze s vysokou mírou pravděpodobnosti konstatovat stalking: Popisuje detailně mj. zvláštní formy pronásledování včetně iniciování nemyslných soudních sporů s obětí, šíření falešných pomluv, objednávání zboží a služeb na jméno oběti nebo tzv. stalking by proxy (prostřednictvím třetí osoby). Samostatné kapitoly jsou věnovány stalkingu bývalým partnerem, tzv. cyberstalkingu či pronásledování celebrit. Pokud jde o typologii pachatelů, opírá se autorka o standardní anglosaské monografie; vychází zejména z díla psychologa Glena Skolera, který rozdělil pronásledovatele na čtyři typy (histrionský stalker, jenž se snaží být za každou cenu středem pozornosti, tzv. borderline stalker, který se pohybuje na hraně mezi adorací a devalvací oběti, narcistický stalker, který očekává, že bude obětí obdivován a disociální stalker s agresivně psychopatickými rysy osobnosti). Skolerovu typologii autorka porovnává s tzv. motivačními vzorci australského autora Mullena („rejected stalker, intimacy seeker, incompetent suitor, resentful stalker, predatory stalker“ atp.). Pro policejní praxi se dle autorky více osvědčila typologie pachatelů uváděná v díle Boona a Sheridanové. Ti považují za nejčastější typ stalkingu pronásledování bývalým partnerem (až 50% případů); méně časté jsou případy pronásledování poblouzněným obdivovatelem nebo fixovaným pachatelem s psychickou poruchou.

- Pokud jde o charakteristiky oběti, poukazuje autorka na prevalenci žen; podává zasvěcený výklad ohledně následků stalkingu – zdůrazňuje, že ničující následky stalkingu tkví v opakování, vytrvalosti a nepředvídatelnosti. Oběti stalkingu bývají mnohdy nuceny radikálním způsobem změnit svůj zavedený životní režim. Autorka popisuje psychické následky obětí v podobě posttraumatické stresové poruchy (PSP). Nepřehlídí ani skutečnost, že jako sekundární oběti bývají ovlivněny i třetí osoby- nejčastěji partner, děti a další blízké osoby oběti, které se ze strany pachatele mohou setkávat s výhrůžkami nebo fyzickými útoky.
- Diplomantka se dále věnuje formám pomoci obětem pronásledování; přibližuje způsoby posuzování zranitelnosti oběti a různé strategie, jež mají pronásledovatele odradit (např. strategii tzv. nulové reakce). Zabývá se zkušenostmi se soudními zákazy přibližování, k jejichž účinnosti je diplomantka spíše skeptická (s odkazem na výsledky zahraničních výzkumů).
- V další části práce diplomantka představuje český zákon o obětech trestných činů (č. 45/2012 Sb.), jehož obsah zkoumá zejména z hlediska jednotlivých práv garantovaných oběti (právo na poskytnutí odborné pomoci, právo na informace, právo na ochranu před hrozcím nebezpečím, právo na ochranu soukromí atd.). Poukazuje mj. na zákaz jakýmkoli způsobem zveřejnit informace umožňující zjištění totožnosti poškozeného v případech nebezpečného pronásledování. Zmiňuje také opatření, která mají zabránit způsobení druhotné újmy oběti (omezení kladení otázek zasahujících do intimní oblasti vyslychané oběti atp.).
- Šestá kapitola posuzované práce představuje vlastní výklad o trestném činu nebezpečného pronásledování dle § 354 TZ. Autorka polemizuje se zařazením tohoto trestného činu pod X. hlavu zvláštní části, v rámci jejího 5. dílu (trestné činy narušující soužití lidí). Má za to, že vhodnější by bylo systematické zařazení mezi trestné činy proti právům na ochranu osobnosti a soukromí (hlava II., díl 2). Diplomantka je s to srozumitelně přiblížit jednotlivé znaky zkoumané skutkové podstaty, včetně znaků podmiňujících použití vyšší trestní sazby. V rámci subjektivní stránky zdůrazňuje záměr pachatele obtěžovat napadeného tak intenzivně, že to již ohrožuje jeho psychickou a v některých případech i fyzickou integritu. Autorka správně zdůrazňuje, že jednotlivé dílčí akty v rámci stalkingu nemusejí být zákonem postižitelné a trestní odpovědnost zakládá až jejich souhrn. Pokud jde o následky trestného činu spočívající v omezování obvyklého způsobu života, autorka poukazuje mj. na to, že v případech pronásledování celebrit lze vycházet z určitého „vyššího prahu citlivosti“ vůči pronásledování ze strany obdivovatelů. Diplomantka rozebírá některé nedostatky dikce § 354 TZ, jež vysvětluje právně-historicky (poukazem na fakt, že původní vládní návrh nového trestního zákoníku s tímto trestným činem nepočítal). Autorka popisuje úskalí při výkladu

některých obecných formulací zákona – v prvé řadě se věnuje pojmu dlouhodobosti pronásledování. Cituje názory nauky i praxe, podle nichž se za soustavné pronásledování považuje více než 10 pokusů o kontakt v rozmezí minimálně čtyř týdnů; autorka cituje mj. definici použitou Nejvyšším soudem ve věci 8 Tdo 1082/2011 (jednání „soustavné, vytrvalé, tvrdošijné a systematicky prováděné, vybočující z běžných norem chování, které může v některých případech i nebezpečně gradovat“). Podrobně se autorka zabývá i způsobilostí tohoto jednání vzbudit u napadeného důvodnou obavu (i zde se diplomantka opírá o nejnovější judikaturu NS a názorně dokládá, jaké typy obtěžování za nebezpečné pronásledování ve smyslu trestního zákona považovat nelze). Za zdařilou a velmi informativní považují rovněž kapitolu, v níž se autorka zamýšlí nad možnostmi jednočinného souběhu předmětného trestného činu s jinými delikty. Podnětné jsou zejména úvahy autorky o možnosti faktické konzumpce nebezpečného pronásledování závažnějším trestným činem.

- Polemický charakter má i předposlední část diplomové práce, jež se týká trestání stalkingu. Autorka se domnívá, že současné možnosti postihu jsou příliš mírné a navrhuje i rozšíření možnosti ukládání ochranných opatření. Autorka je skeptická zejména k účinnosti podmíněných trestů. Pokud jde o úvahy komparativního rázu, autorka má za to, že se měl zákonodárce inspirovat spíše německou úpravou (§ 238 StGB)- oceňuje zejména širokou generální klauzuli tohoto ustanovení. Tyto závěry autorky je ovšem možné zpochybnit poukazem na zásadu nullum crimen sine lege certa a zopakovat varování před „kaučukovými“ skutkovými podstatami a přepínáním trestní represe. Zdrojem autorčiných hodnotících poznámek je rovněž srovnání se stavem v Itálii, Velké Británii a USA.

3. Práce s literaturou/ formální náležitosti:

Při zpracování tématu autorka využila rozsáhlý okruh pramenů – pozoruhodné je zejména množství zahraničních odborných publikací, které diplomantka nastudovala. Zahrnuty jsou i relevantní české práce (diplomantka dohledala i obtížněji dostupné články v periodikách). Bibliografické prameny jsou vesměs korektně citovány způsobem odpovídajícím příslušné normě. Totéž lze konstatovat i ohledně judikatury. Práce je čtivá jen s občasnými drobnými stylistickými nedostatky.

4. Celkové vyjádření k práci: Jde o velmi solidní práci, z níž je patrné velké zaujetím pro zvolené téma. Nadstandardní je rozsah použitých zdrojů a práce s nimi. Lze ocenit, že autorka neváhá formulovat vlastní názory a návrhy de lege ferenda.

5. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě: Navrhuji, aby diplomantka při ústní obhajobě stručně pohovořila o právech obětí trestných činů dle zákona č. 45/2013 Sb. Jak diplomantka celkově hodnotí tuto právní normu ve vztahu k fenoménu stalkingu? Autorka se dále může zmínit o některých zajímavých kausách, jež podrobně nastudovala a v práci je zmiňuje (např. případ zavraždění Michaely Maličkové).

6. Doporučení / nedoporučení práce k obhajobě. Doporučuji k obhajobě.

7. Navržený klasifikační stupeň: 1 (výborně)

V Praze dne 2. září 2016

JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.
vedoucí diplomové práce